

PETER PAVLAC

Moja mama mala brata

(hra o zraku)

monodráma pre dvoch hercov, či lepšie povedané –
„stereodráma“

verzia I.III.

Pezinok 2006

Ďalší z radov textov? Ďalší? Kedy to skončí? Kto o tom rozhodne? Kto rozhodol o našich očiach?

**Venujem konečne túto hru Patrikovi Lančaričovi.
A pri jej písaní som mal pred očami otca a syna Labudovcov.**

Oči. Oči sú rozhranie. Tak ako obrazovka. Akákoľvek. Akékoľvek oči si môžu myslieť, že vedia, čo vidia. Mohli by ste si myslieť, že akékoľvek, alebo lepšie povedané "ktorékoľvek". V tomto rozprávaní však jedny oči nevedia. Nebudú vedieť. Naučia sa a opäť zabudnú. Vedieť vidieť. Pamäť oka.

Tento príbeh chce byť okrem množstva iných vecí aj jemne priznanou moralitou. A prečo nie? Existuje v našom svete ešte možnosť vysloviť čosi napokon vážne? Možnosť dospieť k poznaniu? Nech sa aj prehrabeme vrstvou drsnej irónie, či nezáväzného vtipkárčenia, to väčšinou len čosi zakrýva. Skrýva pred očami nás všetkých vnútro nás všetkých. Ak tu ešte vôbec nejaké je. Za túto hru ďakujem dr. Oliverovi Sacksovi, ktorého neuro-poviedka „To see, or not to see“ sa stala predobrazom celého tohto príbehu.

Preniknúť do zraku hry nebude úplne jednoduché. Teda zas a znova, tak ako už toľkokrát predtým nanucujem vám istý výklad. Alebo vklad. Berte to ako klad☺

Ad.1 - Táto hra o zraku, či skôr Zá-zraku je napísaná pre dvoch hercov (Zasa koketujem s tým napísať "bude napísaná", pretože keď píšem tieto hlásky, dívajúc sa, hra ešte neexistuje. Neexistuje ani len tých pár nasledujúcich viet.) Ale zrejme už existuje, keďže čítate. Večný paradox pamäti, času, literatúry... Čítate očami. Možno ju nechám vytlačiť braillovým písmom. Bola by prvou. Mojou. Rukou prečítanou.

No, zanechávam toto poobedné hranie sa so slovíčkami a zopakujem, že hra je pre dvoch hercov. Úplne ideálna situácia by vznikla, ak by išlo o hercov OTCA a SYNA, hoci v hre nebude figurovať tento príbuzenský vzťah. Potom aký? Nie je jednoduché to vysvetliť.

Ad.2 - Herec prvý, nazveme si postavu, ktorú bude hrať napríklad... JAKUB, je ten mladší. Môže mať okolo tridsať rokov. Zároveň je však tou istou postavou, teda JAKUBOM, aj herec druhý. On je však originál. Ten mladší je v skutočnosti jeho... dozviete sa o chvíľu☺ Doposiaľ je to cca jasné a zatiaľ nie celkom originálne. Ten

druhý herec je teda JAKUB, ibaže v staršom veku, okolo šesťdesiatky. Tam však nekončíme. Pretože herec druhý, ten starší z dvojice, v čase keď herec prvý predstavuje JAKUBA tridsaťročného, predstavuje ešte občas postavu jeho strýka EDUARDA, brata JAKUBOVEJ matky. Dnes sa tak rozhodol a ja mu v tom nebudem brániť. Mohol by som to zopakovať, ale výhoda napísaného textu je v tom, že vy si ho môžete prečítať ešte raz.

A podumať.

Ak nepotrebujete dumať, môžeme pokračovať. Vieme už teda približne kto je kto. Máme síce dve postavy, ale de facto tri. Áno. Nejaká logika v tom predsa len bude. Poďme na ČAS. Prítomnosť tejto hry je tridsať rokov v budúcnosti. Ak nad tým dumám ja, ide teda svojím spôsobom o moju prvú sci-fi hru. V prítomnosti hry (teda vlastne v budúcnosti) sa však, našťastie pre mňa i scénografa, budeme vyskytovať len krátko, pretože hra bude rozprávaním práve o minulosti. A minulosť tejto hry je toho času NAŠOU prítomnosťou. Je to jasné? Musel som siahnuť k tomuto prostriedku, koniec koncov, po prečítaní hry vám určite bude jasné prečo.

Radšej už vstúpme.

Na javisku sú teraz obaja Jakubovia. Teraz sú Jakubovia. Teraz sme v budúcnosti, čiže starý JAKUB je na pár chvíľ ten podstatný, mladý sa stáva príznakom jeho pamäti, stáva sa postupne spomienkou na seba samého, je možné že hovorí ten istý text, ktorý starý JAKUB, spoločne, s ozvenou, možno hovorí len niektoré vety, čosi zdôrazní, okomentuje, na čomsi sa zasmieje, stáva sa mladistvou ironickou podobou seba samého. Na javisku tak v tichej hudbe môže vzniknúť dialóg dvoch monológov, ktoré sú síce obsahom identické, ale režisér a herci sa môžu pohrať s formou. Je to ako východ slnka, ako nekonečne sa opakujúci hudobný motív, ktorý sa stupňuje. Je to zaklínanie. Alebo odklínanie?

JAKUB (60) :(dlhé ticho... spomínanie) ...začínam rozprávať príbeh. Príbeh. Aha. Ale poviem vám radšej najprv vtip. Ten ... o tom ... o tých dvoch ... nie, boli šiesti, jednoznačne a jeden z tých tankistov bol chromý ... nie, každý bol nejaký taký ... vlastne to bola jedna žena ... blondína ... a vôbec nebola chromá ... nie, mala niečim ťažkým pohnúť, plávať v tom ... a on to potom tuším stratil ... nepoznáte to? Naozaj to nepoznáte? (naozaj dumá) Hm. Nepoviem vám vtip. (dumá) Musím vám rozprávať jeden príbeh. Musím. Správne slovo. Musím. Nie že by som mal potrebu, ale musím. Vysvetlím neskôr. Prečo musím. Mal by som vás zrejme nejak zaujať. Takto sám. Na javisku. Ale skúsil som to. S tým vtipom myslím. Mne sa už nechce. Absolútne sa mi nechce. Ale musím.

Nechce sa mi. Ale musím. Lebo niečo chcem ja. Od vás. Dnes však čosi bude inak ako zvyčajne. Dnes mi niekto konečne pomôže. Dnes tento príbeh za mňa vyrozpráva niekto iný. Aspoň raz. Aspoň dnes. Aspoň mi to sľúbil! Už nevládzem. Nechce sa mi. Pred tridsiatimi rokmi som sa prvý krát postavil na javisko. Mal som asi tridsať. Dosť neskoro na hereckú kariéru. Našťastie nie som a nechcem byť herec. Aj keď, raz som vlastne hral v jednom nezávislom slovenskom filme, ako dvanásťročný, slepého flautistu. Ale bola to šmíra. Vôbec som sa nestotožnil ani so slepotou ani s flautou. Ale zaplatili dobre, no čo. Na tú dobu... Pred tridsiatimi rokmi som sa postavil na javisko, a začal som rozprávať tento príbeh. Nie je to dlhý príbeh. Tridsať rokov ho začínam a tridsať rokov končím. Ale už som začal, nebojte sa. Začiatok už máme šikovne za sebou. Neznášam začiatky, najlepšie, keď začnete a ani si nevšimnete a už ste vlastne začali. Náš prípad. Pred tridsiatimi rokmi som začal prvý krát, ale vyzeral som vtedy značne inak. Pod' sem. To je ten. Asi nejak približne takto som vyzeral... (postupne sa do popredia dostáva predstaviteľ JAKUBA mladého). Pod' sem! Vystri sa! Sľúbil si mi to! Ale pupok som nemal ešte vtedy úplne taký.

JAKUB (30) : Presne takýto, nezahmlievaj.

JAKUB (60) : Vlasy som si dodatočne nechal nastreliť v štyridsiatke.

JAKUB (30) : A fúzy mi nanútila druhá manželka, keď tri roky po svadbe prvýkrát pozdravila svokru, tvoju... (dá sa rozohrať hra „tvoju – moju“, uvedomenie si postupného stotžňovania sa s postavou) ...moju! matku. Tá jej vtedy dala päšťou knock-out medzi oči, a moja žena, ustarostene krvácajúc, ako tak ležala na čerstvo vyšpárovaných dlaždiciach, poprosila ma, aby som si nechal narásť fúzy.

JAKUB (60) : Cha! Jasné! Nepochopil som to, ale povedzte, nevyhoveli by ste jej? A pomohlo to. Mama sa u nás odvtedy ukazovala len v čase zimných olympijských hier. Aby si prišla požičať televízor. Vtedy ešte nikto z nás netušil načo, pretože ona nikdy televízor nepozerala.

JAKUB (30) : Zobrala vždy ten z mojej izby. A ja som potom musel pozeráť so ženou všetky tie tie p...

JAKUB (60) : No len to pekne povedz, tie p... p... p...!

JAKUB (30) : Daj mi pokoj! Prečo zas mám byť vulgárny?!

JAKUB (60) : Lebo ja som vulgárny!

JAKUB (30) : Ty si buď!

JAKUB (60) : Veď ja som si, ale aj ty buď, lebo si teraz JA!

JAKUB (30) : Viem, že mám byť, lebo som, a aj ja som TY, že sme teraz obidvaja TY, teda JA, ale v tridsiatke som fakt ešte nebol taký vulgárny!

JAKUB (60) : V tridsiatke moja vulgárnosť doslova kulminovala kamarát môj zlatý! Predvediem ti nejakú moju drsnú glosičku vtedajšej politickej situácie?!

JAKUB (30) : Daj pokoj kurva s politikou, pamätám si to, dobre, jasné, matka zobrala môj televízor a ja som musel v obývačke pozerat všetky tie pičoviny, ktorými si moja úbohá žena, učiteľka na prvom stupni s parádne naštartovaným sklonom k hystérii nechávala vymieľať mozog jak jebnutá. Kurva fix, a že vulgárny!

JAKUB (60) : No. Toto som ja! Konečne pripravený. Neboj, nenechám ťa v tom samého, dnes ti zahrám aspoň svojho starého strýka Eduarda, ako sme sa dohodli, vieš o tom... no, teda všetko to teda začalo asi pred tridsiatimi dvoma rokmi. Moja matka... Moja matka... (spokojne odchádza, Iniciácia mladého Jakuba prebehla v poriadku, slovenský divák dostal svoju dávku vulgarizmov a my môžeme skočiť do príbehu strýka Eduarda. JAKUB (30) preberá repliku JAKUBA (60))

JAKUB (30) : (dosť dlho sa sám na javisku šartuje) Moja matka, moja matka, bola, ako by som to, aby to bolo presné, no, pravdepodobne to nie je také ľahké vysvetliť, ale, áno, prečo nie, prečo by som to tajil, presnosť vôbec nie je dôležitá, moja matka, a zaslúži si to, áno, kto iný, než ona, pravdepodobne by sa jej trošku zaslzili očenká, keby ma tu takto videla, moja matka bola, presnejšie povedané, je, hoci už zomrela, ale keď si to vezmem z toho vysokého hľadiska, toho nebeského, zásadného, potom môžem s istotou povedať, že áno, s istotou, s istotou len ťažko čokoľvek povedať, to by ste mohli mať pravdu, jej by to neprekážalo, moja matka bola a jednoducho je, tým jednoduchým jazykom vyslovené, nech všetci tomu už konečne rozumejú, ona bola, vo svojej podstate aj vlastne asi naozaj ešte teda potom stále je, svätica.

Áno.

Celkom bez pochybností.

A keď som na to konečne prišiel, zomrela.

Nie.

Zomrela a až potom som na to prišiel.

S časom sa niečo deje... hm... No a v tom čase som sa úspešne etabloval v niekoľkých nezaujímavých, dosť čítaných a drahých časopisoch ako tvorca a predovšetkým skvelý psychologický poradca v príbehoch stroškotných vzťahov, úchylných sexuálnych tajomstiev, ako totálny špecialista na mužsko-ženské kolapsy, nedorozumenia, neschopnosti a vzťahové anomálie. Ťahal som zo sračiek manželky bohatých a impotentných, ťahal som zo sračiek podvádzanej vráskavejúcej štyridsiatničky, tehotné štrnástky, homosexuálov zafažujúcich celé okolie svojou nenaplnenou láskou, riešil som emancipáciu a

to všetko do totálnych extrémov, lebo... no bavilo ma to.

Trochu.

Ale boli to teda totálne idiotiny.

Chcel som len písať, strašne som chcel písať a pokúsiť sa zarábať si ako spisovateľ veľkej literatúry, ale vlastne som len stále hľadal jeden príbeh. Obrovský príbeh, ktorý by som raz vyrozprával a potom by som už mohol do konca života mlčať. Všetko by bolo vyslovené. A teda hlavne zarobené. Takto som sa ale stal nečakane tvorcom novej ženskej etiky a evolúcie dosť zle pochopeného feminizmu začiatku tretieho tisícročia. Samozrejme, pod ženským pseudonymom.

Radí Alena.

A potom ktorási z Aleníných nadšených nasledovateliek spáchala samovraždu.

Smutné. (alebo Drsné alebo Zvláštne)

Prácu som napriek tomu nestratil.

Zvláštne. (alebo Smutné alebo Drsné)

A nič to so mnou nespravilo.

Drsné. (alebo Zvláštne alebo Smutné)

Moja matka mala brata. Celý život mi rozprávala o svojom bratovi. Nikdy nie o otcovi. Ten v našej dvojčlennej rodine vlastne existoval len ako obraz jednej drzej a nepochopiteľne úspešnej spermie. Rozprávala iba o bratovi. Rozprávala, ako spáchal samovraždu presne v deň, keď som sa narodil. Vždy keď hovorila jeho príbeh, plakali sme spolu, dokonca aj moja prvá žena neskôr s nami plakávala. Druhá už nie. Nejak si nerozumeli. Plakali sme teda nad osudom chlapca, ktorý vo svojich troch rokoch stratil zrak, odišiel do sveta tmy, vône a hmatu a zomieral v akejsi abstraktnej samote bez lásky a naplnenia. Až zomrel. Moja matka mala sklon byť dosť nekonkrétne sentimentálna. A potom zomrela aj ona a s ňou príbeh o úbohom slepom bratovi. To sme si mysleli. Len vtedy to však všetko začalo.

Na dedičskom konaní, v čase keď už moja druhá žena bola konečne ochotná odpustiť mŕtvej matke tú strašnú šupu medzi oči, tak tam, u plešatého notára, sa tento domnele mŕtvy brat jedného dňa objavil a tešil sa dobrému zdraviu... teda až na ten zrak. Moja žena vyskočila a chystala sa spustiť monológ o tom, že akože čo si myslí, lebo veď no čo, je mŕtvy a teraz že akože čo bude, že áno? žije? že on teraz čo? bude tu? a my čo? ho budeme čo, že len tak, alebo čo?... ale Eduard ju plachým gestom zastavil. Bol tak zvláštne apatický. Usmial sa a povedal, že nič od nás nechce, vzdáva sa všetkého v náš prospech... až na istú čiastku, ktorú potreboval na operáciu. Jeho čerstvá priateľka ho totiž prinútila absolvovať nejaké nové vyšetrenia a technológie našej doby mu po skoro päťdesiatich rokoch vraj mohli vrátiť zrak. Vyzeralo to ako

zázrak a ona chcela byť jeho iniciátorkou. Mali pred svadbou a ona chcela, aby sa stala prvou, ktorú vo svojom novom živote uvidí.

Čosi nádherné.

Dokonalé.

A ja som v tom momente vôbec nerozmyšľal nad tým, kde sa tu zobral, ako to, že ho matka dokázala tie roky tajiť, nerozmyšľal som nad tým, kto to vlastne je, nepoložil som mu vtedy nijakú otázku, lebo v hlave mi fičalo len jedno slovo. Príbeh. Možno som práve narazil na svoj jedinečný a nikdy neopakovateľný, fatálny Príbeh!

Začal som okamžite konať.

Zohnal som kameru, nejaké prachy na skvelý dokument a to najťažšie a skoro nemožné, miesto a čas v jednej z najskurvenejších, ale najpopulárnejších televíznych relácií, ktorej sledovanosť v republike skákala vysoko ponad všetky reality shows. Mala príhodný názov ZÁZRAK? BOŽE, ZÁZRAK! Kto priniesol príbeh do tohto mierne sprituálne ladeného programu a našiel spôsob ako ho dostatočne dramaticky podať, nebolo pochybností, že práve začal svoju nekonečnú kariéru na nebesách skutočných celebritických tvorcov. (Celebritický... dosť dobré slovo. Skoro ako cerebrálny. To má niečo s mozgom... blbosť.)

A potom prišiel ten deň. Life vysielanie. Všetko bolo pripravené. Bolo to ako čistý sen. Stál som v zákulisí, čítal odzadu svietiaci nápis "karzáz, ežob, karzáz" ako nejakú mantru a čakal len na to, ako ma ten drblý moderátor zavolá a ja definitívne vezmem svoj pridrpane nudný život bez zmyslu, vízie a budúcnosti konečne do rúk. A tak sa stalo. Karzáz, ežob, karzáz!

ZÁZRAK? BOŽE, ZÁZRAK!

(myslím, že sa vlastne opäť nechcem vyhnúť projekcii, ani TV relácii, o čomsi to určite svedčí☺ tentokrát však relácia ZÁZRAK? BOŽE, ZÁZRAK! nebude vlastne life, bude to len spomienka v rozprávaní JAKUBA, teda bude z nej odchádzať, dostávať sa do iného času, času rozprávača, ale myslím, že isté zábery, ktoré si pre program pripravil, zábery z Eduardovho zázračného návratia zraku by sa na projekcii mohli objavovať. Moderátor tu samozrejme nie je, všetko uhrá JAKUB (30). Počas jingla vstupuje na javisko, klania sa atď. rozohraná miniklauniáda na tému "vstup do TV SHOW"; kurzívou sú vety, ktoré hovorí life vo vysielaní)

JAKUB (30) Ďakujem, ďakujem skvelému moderátorovi Petrovi za mimoriadne uvedenie, nechýbal mu vtip, vždy som si myslel, že si to pripravuje a on je pritom

taký pohotový improvizátor, človek by neveril ako to všetko dokáže, len trošku poopravím nejaké fakty, volám sa Jakub König, nie Kittner, pracujem v troch ženských časopisoch a nie v kaderníctve a môj príbeh je o strýkovi Eduardovi, ktorému sa po päťdesiatich rokoch slepoty navrátil zrak a nie o Božidare Harašíkovej a jej zázračnom prežití ťažkého pádu z vozíka, keď sa pokúsila vstať, lebo si myslela, že je zázračne vyliečená nejakým zázračným liečiteľom. Nevadí, inak všetko ostatné sedí, tak nechám teraz Petra, aby pokračoval.

Myslím, že som toho idiota trochu znervóznil, ale rutina s akou ma odpálkoval bola zdrvivá. Dnes už sa vraj v našom novokresťanskom svete zázraky dejú na počkanie, až je zázrak, že človek zázračne nepríde pri tom o rozum a pamäť a ja som vraj zázračnou ukázkou takéhoto zázraku. A spýtal sa ma, či som pokrstený. Potom sa chujovsky rozosmial, zrejme nad svojou drbnutosťou, tým stupídny smiechom, ktorý vraj najviac rozpaľuje aktívne dôchodkárky, ako som sa dozvedel z nejakej vysoko dôležitej štatistiky národa slovenského.

Viete, pán moderátor, ako pasívny tridsiatnik bez budúcnosti som sa nedávno zúčastnil jednej nečakanej párty na evanjelickej fare v istej dedinke a dozvedel som sa, že pred päťdesiatimi rokmi si miestni luteráni postavili svojpomocne kostolík. Potom im ho nejakým prazvláštne zázračným spôsobom odobrala katolícka komunita. Oni sa však nevzdali, a postavili si za dosť ťažkých podmienok, korunu po korune, tehlu po tehle, kostol nový, väčší, honosnejší, pretože ho potrebovali. A dnes, po päťdesiatich rokoch prišli zástupcovia katolíckej obce spýtať sa, či by luteráni nevymenili svoj veľký kostol za ich menší, pretože katolíkov je v dedinke toľko, že sa do „svojho“ nezmestia. Vymeniť za ten, ktorý im pred päťdesiatimi rokmi jednoducho zobrali. No nie je to drzosť? Zázračná drzosť!!! Vy ste luterán, katolík, žid alebo čosi ako budhista?

Konečne prestal trepať. Týmto skutočne pravdivým príbehom, ktorý som sa tak či tak chystal niekde korenisto zverejniť už dávno, odobral som mu zvyšky jeho tupého sebavedomia a naznačil tak, že dnešný večer budem režírovať ja a všetky jeho podpriemerné pokusy sa stanú terčom útoku celkom iného charakteru. Myslím, že to pochopil, stiahol sa a nechal ma konečne rozprávať...

(čo ja viem, hudba, povedzme "epilogue" na CD apocalypticity s názvom reflections; možno skúsiť, či sa dá hudba strihať presne do momentov, kedy hovorí v relácii a kedy z relácie "vyskakuje" do rozprávačského reálu; mohlo by to byť celkom vtipné, ak sa to dokonale nastrihá a natajmuje)

Moja matka... dramatické pauzy ma naučil používať jeden neúspešný bábkar, ale v

pauzách bol neprekonateľný... *moja matka... bola vlastne svätica. Moja matka... pripravoval som si tento výstup pred očami druhej ženy odchovej na telenovelách... moja matka mala brata, ktorý v troch rokoch oslepol. Silný šedý zákal údajne spojený s dedičnou chorobou nazvanou retinis pigmentosa ho preniesol do iného sveta... nedostal šancu pamätať si svet slnka, farieb, tvarov... chcel som byť nechutne patetický... a ona, jeho sestra, dlhé roky sa o neho starala, objavovala pre neho život v tme, vytvorila mu jeho životný priestor, prežila s ním detstvo, dospievanie, našla mu zamestnanie a napokon... začala sa za neho hanbiť. Zrejme. Alebo v tom bolo čosi iné? Nikdy nám to už nepovie, je mŕtva. Ukryla ho predomnou, nikdy nepriznala, že žije, a vymyslela si krásny príbeh, že v deň môjho narodenia spáchal samovraždu, pretože jeho poslanie voči svetu a voči nej sa naplnilo, prišiel som na svet ja a on už tu bol zbytočný. Krásny príbeh, plný sĺz a životného smútku, skutočného, hlbokého a ľudsky obyčajného... a predstavte si, tých ľudí čo tam sedeli, ich toto normálne dojalo, normálne som ich mal na pekáči, keď ten idiot moderátor zahlásil, že klamala. Pochopíte tupca? On zahlásil, že klamala. Klamala, no áno, klamala, viem, klamala... hmm... klamala... to všetci vieme, akoby som to už na začiatku nepovedal, klamala, myslel si, že objavil najväčšiu intrigu môjho príbehu. Musel som sa teda na neho napojiť a pokračovať... *klamala! Iste! Klamala, klamala... klamala! Áno. Aby... môj pauzmajster v treťom rade totálne zbledol... aby ma chránila pred utrpením, aby katarzia môjho života začínala práve jeho obetou!* Strašne som sa žmýkal, ale opäť na to skočili a ja som mohol v pokoji nabehnúť na linku... *Matka je mŕtva. Až po jej smrti som sa dozvedel, že jej brat, môj strýko, v skutočnosti žije, pracuje ako vynikajúci masér a dokonca si po dlhých rokoch našiel mladú priateľku. Slepota ho nikdy nezbavila chuti žiť a hľadať v tomto svete svoje miesto. Neočakávať a predsa existovať. A bol masérom vyhľadávaným, jeho hmat dokázal vnímať vesmír detailov každého tela, ktoré sa ocitlo pod jeho rukami. Chodili k nemu mnohí známi ľudia, neverili by ste, čo za tela dnes tu sediace medzi nami prešli jeho rukami... neverili by ste koľko ľudí sa začalo v tom momente v sále po sebe nervózne obzerať... Jeho priateľka, Viktória, je tu dnes s nami, a je to predovšetkým jej zásluha, že sa dnes budeme môcť spoločne stretnúť s Eduardom a vidieť vlastne zázrak na vlastné oči. Pretože Eduard vidí. Áno, Eduard... dnes vidí. Vďaka, Viktória.* Strašne začala revať, ale inak bola celkom milá. Páčila sa mi. Nechal som znieť hudbu a potom nastal strih. Bolo treba trošku pohnúť pozornosťou a zmeniť rytmus.*

Viktória, diabetička, pri svojich vyšetreniach zraku poprosila o nové vyšetrenia Eduardových očí a prišlo sa na to, že retinis pigmentosa, choroba, ktorá vám dôsledne zničí sietnicu možno bola len omylom v diagnóze doktora z Eduardovho

detstva. Stačilo len pokúsiť sa odoperovať silný šedý zákal... Odrazu tu bola nádej. Podobných prípadov bolo za posledné storočie hádam desať. Viete si predstaviť jej pocit, keď sa dozvedela, že operácia by mohla Eduardovi vrátiť zrak, po takmer päťdesiatich rokoch tmy a slepoty by mohol Eduard otvoriť oči, ako slepý od Jericha ktorému Kristus vrátil zrak a povedať to nádherné slovo: "VIDÍM. Vidím ťa, Viktória, všetko čo som vnímal jemnosťou svojich rúk odrazu môžem vidieť". Moment sprevádzajúci snímanie obvázov po operácii sme pre vás zaznamenali na kameru... s tými video materiálmi to bolo všetko dosť narýchlo... nestihol som predtým ani vidieť prvý zostrih, takže najprv tam pustili čosi úplne od veci a potom len detail na oči... dlhý detail na Eduardove oči... (na projekcii sa objavia oči, detail očí starého EDUARDA, ktoré sa dívajú, ale vlastne nedívajú, skáču akoby nemali smer, nemali zameranie, záujem čosi vidieť, v čase keď vidíme obrovský detail očí, Jakub pokračuje)

V ten deň, keď Eduard prvý krát pozrel na svet svojimi vidiacimi očami, mi jeho priateľka prezradila, že moja matka o možnosti operácie strýkových očí vedela už dávno. Bojovala všetkými prostriedkami, aby operáciu nemohol podstúpiť, mala strach, neviem, možno, čoho sa vlastne bála? Alebo... dôvod? Viktória sa ju snažila dlhé mesiace presvedčiť... a potom matka zomrela... a operácii zrazu nič nestálo v ceste. Rád by som sa jej raz spýtal na dôvod... raz...

(projekcia veľkého detailu očí sa stratí)

Nádherný okamih. Vidí. Eduard vidí. ALE... čo vlastne Eduard vidí? Nikto z nás by si nikdy nepoložil takúto otázku, je to preda samozrejmé, veď išlo len o trošku dlhší spánok, päťdesiat rokov tmy a potom otvoríte oči a vnímate svet vo všetkých odtieňoch všetkých farieb, vnímate nádheru tvarov a rozmanitostí, vnímate pohyb, nekonečný a v nijakom okamihu neprestávajúci pohyb miliardy vecí okolo vás... takto si to predstavuje každý z nás... pravda je však omnoho zložitejšia a to čo Eduard v skutočnosti uvidel bolo... bolo čosi celkom iné... ešte nikdy som nevidel toľko tvárí v napätí. Eduard bol v čase vysielania už skoro rok po operácii a svoje vystúpenie v programe som skladal z jeho vlastných záznamov, s rozhovorov s ním, spomienok, zo zápiskov Viktóriinho denníka a predovšetkým mi pomáhal jeden skvelý neurológ, ktorý s Eduardom krok za krokom objavoval jeho celkom novú identitu, identitu vidiaceho človeka...

Poznáte jeden celkom vtipný Magrittov obraz, na ktorom je kresba fajky a pod ňou vôbec nie záhadný nápis "Toto nie je fajka?"... poznáte ho? Publikum bolo v křči, ale zopár ľudí zareagovalo, aby nevyznelo trápne. Mal som pripravených ešte niekoľko ďalších intelektuálnych príkladov, ale operatívne som ich zavrhol. Dívate sa na fajku

a ak vám ktosi povie, že to fajka nie je, budete sa s ním určite hádať, samozrejme, pretože nič očividnejšie neexistuje. Toto je javisko. Vy ste publikum, skupinka prizerajúcich sa, na všetko máme slová a keď ich vyslovíme, so slovom sa zjaví predstava, pretože každý z nás už raz vo svojom živote fajku videl, videl javisko, publikum, tváre, existuje to všetko ako nezmazateľná stopa vo vašej pamäti... ale ak vám povedzme ukážem toto (vytiahne nejaký nedefinovateľný predmet), čo si myslíte? Čo to je? (dá sa rozohrať etuda s divákom) Nepoviete mi nič, nanajvýš budete hádať, pripodobňovať to čomusi, čo ste už kedysi videli, ale predstavte si, že by ste jedného dňa otvorili oči a okolo vás by sa zjavil svet zložený z predmetov a javov, ktoré ste nikdy predtým nevideli... s ktorými ste nikdy predtým nemali žiadnu skúsenosť. Keď sňali Eduardovi obvaz z očí, bola tam len Viktória a doktor. Zavládlo dlhé ticho. A potom sa doktor spýtal Eduarda: "Je to v poriadku?"

Keď som pár týždňov po operácii hovoril so strýkom o tomto momente, dlho sa tomu bránil, tváril sa, že si to nepamätá, ale potom predsa len čosi povedal... (Strýko Eduard sa zjavuje len v rozprávačských vstupoch Jakuba, nikdy nie v súvislosti s reláciou)

JAKUB : Strýko Eduard, čo si vtedy naozaj videl?

EDUARD : Čo som naozaj videl?

JAKUB : Naozaj videl.

EDUARD : Čo som naozaj videl?

JAKUB : Čo si videl?

EDUARD : Ty chceš vedieť, čo som naozaj videl?

JAKUB : To chcem vedieť, že čo si videl.

EDUARD : Naozaj videl.

JAKUB : Naozaj videl.

(pauza)

EDUARD : Nevidel som nič.

JAKUB : Nič?

(pauza)

EDUARD : Nič, čo by som vedel, že vidím.

JAKUB : Ty si nevedel čo vidíš?

EDUARD : Videl som škvrny. Svetlo. Farby. No a potom...

JAKUB : Potom?

EDUARD : Jedna z tých škvŕn sa pohla a spýtala sa: Je to v poriadku? A druhá začala rumázgať. Vtedy mi tak nejak došlo, že tie neforemné škvrny sú asi tváre ľudí. Pochopil som, že asi vidím a asi viem, na čo sa dívam... tie škvrny rôznych farieb a odtieňov, výstupkov, preliačín, záhybov, čiar v pohybe, to sú

tváre...

(počas vyslovovania slov v nasledujúcom odstavci sa možno v sále zhasne, záhadne magická hudba, mala by to byť hra s hlasmi, a zvukmi, ktoré sa zjavujú prekvapujúco v priestore, zvuk, ktorý skáče, útržky viet z dialógov a monológu, ktorý prebieha, ide o to navodiť dojem, že sa zvuk môže objaviť kdekoľvek, trošku halucinogénny vhlád do sveta zvukov a hlasov nevidiaceho človeka)

Je to v poriadku?, spýtal sa doktor a Eduard neodpovedal. Mohol len prvý krát obrátiť hlavu a upriamiť svoj novonadobudnutý zrak na čosi, čomu my hovoríme "postava v plášti", čo on však videl ako podlhovastú škrnu, z ktorej kdesi v hornej časti vyšiel hlas. Ostrosť Eduardovho zraku bola v poriadku, on len jednoducho nevedel, na čo sa díva. Doktor. Doktorov Hlas. John Hull v pozoruhodnej autobiografii píše: Pre slepca ľudia nie sú prítomní, dokiaľ nezačnú hovoriť. Sú v pohybe... sú dočasní, prichádzajú a odchádzajú. Prichádzajú z ničoty a v ničote miznú.

(a potom nastane asi dlhé ticho v tme, v tme možno začne aj nasledujúce zvolnenie)

Poznáte vtip o slepcovi, čo príde so svojim vodiacim psom do obchodu a roztočí ho na vodičku? A potom sa ho ktosi spýta, že čo to akože má znamenať a on odpovie jednoducho: Prezerám si tovar. Musel som to trošku odľahčovať, mal som pocit, že to akosi na nich príliš dolieha, aj keď neviem, či zrovna táto nie veľmi vtipná vsuvka bola tým najvhodnejším prostriedkom, už len preto lebo zo spánku prebrala aj umlčaného moderátora, ktorý ako na povel spustil sériu stupídnych vtipov o slepcoch. IQ začalo klesať, ale on bol doslova nezastaviteľný, chcel som vytriahnuť historiku o tom ako som dvánašročný s bravúrnou šmírou zahral slepého flautistu, ale našťastie som to zavrhol s položil mu otázku: Veríte v Boha? Opäť nechápal, chcel ešte dopovedať vtip o rašple a brailovom písme, ale ja som opäť zaútočil jeho zbraňou: Veríte, že slnko zajtra ráno opäť vyjde? A mesiac v noci? No, asi áno. Je to celkom pravdepodobné. Chalan nestíhal a ja som mohol fičať ďalej...

Keď sa Eduard pozrel prvýkrát na mesiac, strašne sa začal smiať. Povedal, že si fázy mesiaca predstavoval ako keď odhryznete zo sušienky, hranaté, nerovné a slnko, najviac ho prekvapilo, že ten obrovský zdroj tepla je taký maličký. Bol z toho zmätený, ale skôr ho to rozosmievalo, rozosmievalo ho, že svet, ktorý spoznáva je tak nekonečne srandovne odlišný od toho, ktorý cítil, keď nevidel.

Klamal som.

Málokedy sa smial.

Jeho prvé kroky v novom svete boli komplikované. Eduard sa musel učiť vidieť a predovšetkým spájať to, čoho sa dotýkal s tým čo vidí. Keď sa prvýkrát ocitol v dome, v ktorom predtým žil, otvoril sa pred ním svet, ktorý ho len zneisťoval. Postavil sa do dverí a díval sa. Nemohol tušiť, že tá biela škvrna je stôl vo vedľajšej izbe, to čosi farebné napravo je telefón, hnedé vľavo kreslo, nevedel na čo sa díva. Nevnímal tretí rozmer, akoby sa díval na dvojrozmernú maľbu nejakého abstraktného výtvarníka. Vnímal farbu, vnímal rozhranie, ale nevedel na čo sa díva. Až keď sa telefónu dotkol, pochopil na čo sa díva. Až keď si sadol na to veľké hnedé, pochopil, že je to kreslo, učil sa dívať. Raz som ho pristihol ako stojí v lúči pouličnej lampy a celý rozrušený čosi skúma..

(Eduard uskakuje, prezerá si čosi, vyzerá to zvláštne, akoby sa snažil ujsť vlastnému tieňu)

(silueta strýka v nejakom protisvetle, mohol by to byť nejaký tieňový efekt)

JAKUB : Čo sa deje, strýko?

EDUARD : Nič.

JAKUB : Nič?

EDUARD : Nič sa nedeje, nič.

JAKUB : To je tieň.

EDUARD : Tieň?

JAKUB : Tvoj tieň.

EDUARD : Môj tieň? Ako to môže byť moje? Prečo?

JAKUB : Na teba svieti svetlo a ty vrháš tieň.

EDUARD : Predovšetkým nič nevrhám, áno?

JAKUB : To je taký zvrät, vrhať tieň. Svetlo neprenikne tvojim telom, preto vytvorí tieň.

EDUARD : Ako je to možné? A to vždy?

JAKUB : Skoro vždy.

EDUARD : Je to stále tu.

JAKUB : Stále, dokiaľ je svetlo. Potom už nie.

EDUARD : V tme nevrhám tieň?

JAKUB : Nie.

EDUARD : Jakub, prosím ťa, veľmi ťa prosím, zhasni svetlo.

Veľmi rád sa vracal do tmy, cítil sa v nej v bezpečí, ale my sme mu to nechceli dovoliť.

Špeciálnym nebezpečenstvom pre neho boli napríklad schody, alebo každá terénna vyvýšenina. Nútili sme ho, aby prestal nosiť svoju slepeckú palicu a začal svet sledovať očami, lenže povedzme schody dlho vnímal len ako spleť plochých, alebo

súbežných čiar, nedokázal ich vidieť trojrozmerné, nedokázal ich vnímať ako pevné predmety, ktoré smerujú hore, alebo dolu v priestore, hoci o tom vedel. Metóda pokus omyl sa darila, ak pri ňom niekto bol, akonáhle sa však ocitol sám, okamžite siahal na veci, aby si ich prezrel rukami, hľadal istotu v zraku rúk, zatváral oči...

Ale Viktória sa nevzdávala.

Pripravovala svadbu. Najkrajší okamih ich spoločného života, chcela, aby to bola obrovská udalosť, aby konečne presvedčila svojich skeptických rodičov, že svadba s nepomerne starším Eduardom, ktorému práve ona priniesla nový život je tým najdôležitejším a najšťastnejším krokom v jej živote.

A Eduard sa učil vidieť. Svadba s Viktóriou sa blížila, obaja cítili obrovské šťastie a naplnenie, avšak Eduarda často nový svet vnemov unavoval, učil sa pomaly, a rýchlo zabúdal, učil sa hodiny spájať hmatový vnem s tým čo vidí, často sa mýlil, ale jeho snaha bola obrovská, tak ako láska Viktórie, ktorá sa stala JEHO vôľou, obetovala všetko preto, aby on dokázal objaviť v sebe človeka, ktorým nebol a chcel sa stať. Človeka dívajúceho sa. A vidiaceho. Musíš zomrieť ako slepec, aby si sa narodil ako vidiaci človek.

Slovo za slovom so cítil, že čosi nie je v poriadku. Že moje vystúpenie tu, pred očami publika, moje tak trochu zmanipulované rozprávanie o strýkovom zázračnom uzdravení... nie je v poriadku. Možno som to ešte vtedy všetko mohol zastaviť. Lenže ja som videl v hľadisku nadšené a dojaté tváre ľudí, ktorí sa časom mali stať zdrojom mojej obživy, dokonca som pri pohľade na nich začal veriť, že to, čo im tu rozprávam je naozaj pravda tak, ako im ju podávam.

Svadba Eduarda a Viktórie bola doslova oslavou lásky. Obaja manželia vo svojom zrelom rozhodnutí strhli svojou láskou aj ostatných a som presvedčený, že tá séria párikov, ktoré sa objímali na tanečnom parkete po svadobnej hostine onedlho dospela k rovnakému rozhodnutiu. Viktóriini rodičia konečne uverili, že Eduard naozaj vidí a Viktóriin krok definitívne odobrili.

(na projekcii sa možno objaví nádherne idealistická svadobná fotografia Eduarda a Viktórie)

V skutočnosti však Eduard stále častejšie upadal do podivných depresí a začínal byť k svetu apatický, pretože nedokázal spracovávať to obrovské množstvo vnemov, nedokázal si osvojiť priestor, vzdialenosti... Raz mi opisoval, že ako slepec žil vlastne len v čase, miesto, priestor nebol pre neho vyhranený, priestor nevidiaceho je vlastne obmedzený len na vlastné telo a poloha jeho tela v priestore nebola určená

predmetmi, okolo ktorých prešiel, ale tým ako dlho sa pohyboval. Potom je aj plocha určená časom. Pred operáciou mal celkom inú predstavu o priestore, vedel, že čoho sa dotkne, je blízko, v dosahu a vedel, že k prekážke na konci chodby sa dostane za určitý čas, na ktorý si už zvykol. Ako slepec si svoj svet vytváral zo sledu vnemov, sluchových, čuchových, hmatových, ale nemohol si nikdy vytvoriť akúsi "momentku", "fotografiu" situácie, v ktorej by potom prirodzene existoval.

Svadba s Viktóriou bola naozaj prelomová, ale celkom opačne než obaja očakávali. Eduard v strese zabúdala, že vidí, stával sa dočasne psychicky slepým, bol viac a viac zmätený a k oltáru si musel zobrať slepeckú paličku. Viktóriini rodičia sa len nedôverčivo pochechtávali a šepkali si nie veľmi príjemné poznámky, pretože oni nikdy Eduardovmu zázračnému vyličeniu neuverili a brali to len ako ďalší z výstrelkov svojej tak trochu divnej dcéry, večnej sociálnej pracovníčky. A Eduard to cítil.

Svetlo, tvar a pohyby.

Ešte stále som mal silu dramatizovať a ťahať pre kamerami túto citovú manipuláciu ďalej.

Sveto, tvar a pohyby, Eduard si okamžite zamiloval farby, vo svete nevidiacich farby nemajú nijakú obdobu, farebnosť ho prekvapovala a častokrát sa smial, keď zistil, že mnohé veci majú celkom inú farbu, než akú si predstavoval. Myslel si, že tráva je skôr do fialova, špagety si predstavoval hnedé a farbu človeka vnímal skôr do modra. Tvary a pohyby ho vzrušovali rovnako. Situácie, ktoré zažíval pri spoznávaní nových tvarov a pohybov boli pre neho doslova šokujúce, vtierali sa do jeho nového sveta, sám hovoril, že častokrát cítil násilnictvo týchto vnemov, jeho emócie ním lomcovali, zažíval šok z videného, hoci sa vlastne stále len učil vidieť. Tá sopka emócií však bola nezastaviteľná.

Chodil som vtedy za ním stále častejšie. Myslím, že som sa stal jeho skutočným a vlastne tak trochu jediným priateľom. Raz som ho pristihol s dvoma plyšovými hračkami. Psom a mačkou.

JAKUB : Strýko, čo robíš? Strýko!

EDUARD : Donedávna som si myslel, že stromy sa nepodobajú ničomu na tejto zemi. Dnes som pochopil strom.

JAKUB : Ako sa dá strom pochopiť?

EDUARD : Kmeň.
 JAKUB : Kmeň.
 EDUARD : Konáre!
 JAKUB : Konáre.
 EDUARD : A korene v zemi.
 JAKUB : Strom.
 EDUARD : Keď to všetko dáš dokopy, máš strom.
 JAKUB : Presne tak.
 EDUARD : A nie je to nádherné?
 JAKUB : Strom?
 EDUARD : Strom. Keď ho pochopíš a konečne uvidíš. Je nádherný.
 JAKUB : Strom.
 EDUARD : Strom.

Až neurológ mi neskôr vysvetlil, že Eduard nie je schopný obsiahnuť celok. Vidí ho, ale jeho mozog vníma len časti väčšieho celku, nedokáže si z nich však poskladať to, čo je konečným tvarom. Dlhé mesiace videl len kmeň, konáre, listy, ale nevidel strom. Aby mohol strom uvidieť, musel ho poskladať a pochopiť, ako hovoril on.

JAKUB : Ty nevieš, ktoré je pes a ktoré mačka, však?
 EDUARD : A ty vieš?
 JAKUB : Viem.
 EDUARD : Keď sa na to pozrieš spredu, vieš, že je to mačka?
 JAKUB : Viem.
 EDUARD : Ale veď keď sa na to pozrieš zboku, je to celkom čosi iné.
 JAKUB : Stále je to mačka.
 EDUARD : Povedal si, že toto je mačka. (a otočí si ju spredu)
 JAKUB : (otočí ju zboku) Aj toto je mačka.
 EDUARD : Ja nevidím mačku.
 JAKUB : Dávaš sa na ňu.
 EDUARD : Nevidím mačku. Vidím oči, tlapky, uši, ale nevidím mačku. Mačku som ešte nepochopil.
 JAKUB : A psa?
 EDUARD : Psa už vôbec nie.

Hanbil sa za to, že ich nerozozná, ale zvieratá v dome ho mali rady, pretože ich stále bral do rúk, a snažil sa spájať to čo cíti pod rukami s tým na čo sa díva. Ale rýchlo zabúdala, preto si ich často mýlil a úžasne ho to štvalo.

Veľa predmetov, vecí a javov sa mu zdalo odporných, keď ich konečne uvidel, dokonca ľudské telá pod jeho masérskymi rukami sa stali pre neho na pohľad neznesiteľné, ružové, nedokonalé, s množstvom odpudzujúcich škvŕniiek... pri masáži zatváral oči. Zatváral ich vlastne stále viac.

V tých momentoch sa vždy zas a znova zámerne stával slepcom a unikal tam stále častejšie. Unikal do sveta, v ktorom sa cítil slobodný.

Eduard s Viktóriou sú tu dnes s nami, aby sa podelili o svoje pocity s tými, ktorí už pochopili, že tento zázrak je predovšetkým zázrakom ľudských schopností a nezdolateľnej vôle. Preto sme sem práve dnes pozvali aj hosťa, ktorého meno zatiaľ neprezeráme. Bude to pre strýka prekvapenie. Eduard bol totiž od detstva vášnivým hokejovým fanúšikom. Sledoval všetky zápasy, ktoré vysielali v rádiách, poznal množstvo hráčov, miloval hlasy moderátorov a každé štyri roky, v čase zimnej olympiády mu moja matka priniesla domov televízor, aby bol ešte bližšie, aby jeho zážitok bol hlbší, pestrejší, hoci teda veľa toho nevidel, to áno, ale malo to zrejme zvláštnu obradnosť, ako mi rozprával. Matka mi nikdy neprezerala, prečo nám televízor každé štyri roky na pár týždňov vezme, ale mne to nevadilo, cítil som v tom dych tajomstva, a jej tajomstvá som predsa tak miloval. Dnešný hosť bude práve z radov našich najväčších hokejových hviezd. O chvíľu ho privítame na javisku. A opäť som mal šancu to všetko zastaviť. Neurobil som to.

Keď sme Eduardovi konečne kúpili jeho vlastný televízor, asi pol roka po operácii, aby sa konečne mohol na hokej aj pozeráť, tešili sme sa, ako zareaguje. Naladili sme športový kanál a vyzeralo to, že sleduje hru vizuálne, keď sme však stíšili zvuk, nedokázal opísať ani len náznak situácie na ľade. Videl len bielu plochu a farebné pružky pohybujúce sa sem a tam. A čo vlastne nedokázal pochopiť vôbec a nikdy nepochopil bola dvojrozmernosť obrazu. Prelistovali sme stovky časopisov, on len prešiel rukou po fotografiách a vždy sa hneval, keď sme mu museli opisovať, čo na nich je. Myslel si, že veci na fotkách musia byť rovnaké aj keď ich nahmatá rukou. Nepochopil ideu spodobenía, ideu prenosu trojrozmernej reality do dvojrozmerného sveta. Pýtal sa nás, čo ho klame, zrak, alebo hmat? Tento druh reality mu zostal absolútne neznámy a dostával ho často do stresov, keď sa snažil ju chápať a keď už aj Viktória strácala trpezlivosť.

Nedokázali sme pochopiť, že sa uzatvára, nikto nepremýšľal nad tým, aký samostatný, zdatný a sebestačný bol Eduard ako slepec, ako prirodzene a ľahko

dokázal uchopiť svet rukami a akým závislým sa odrazu stal, keď mu operácia otvorila oči a ako sme ho vlastne celkom násilu hnali proti prúdu, nútili sme ho, aby sa vzdal všetkého, čo pre neho bolo jednoduché a chceli sme od neho, aby svet vnímal neuveriteľne obtiažnym a cudzím spôsobom. Jeho osobnosť sa premieňala, stával sa z neho neurotický a konfliktný človek.

Keď som vtedy stál na javisku, a pomaly pripravoval Eduardov vstup spolu s hosťom, najväčšou vtedajšou hokejovou celebritou, minúty plynuli, vzduch oťažieval a ja som konečne a definitívne zacítil, že som práve prekročil hranicu. Bohužiaľ, neskoro.

Rád by som vám teraz ukázal, len pár sekúnd pred tým, ako budete konečne môcť spoznať Eduarda aj osobne, jedno jeho naozaj skvelé číslo, ktoré sa mi podarilo nasnímať len niekoľko týždňov po operácii. Strácal som sa. Nikto vtedy neveril, že Eduard naozaj vidí, ale takto sa predsa slepec nespráva. Posúďte sami.

(na projekcii subjektívna kamera sníma jednoduchú situáciu, Eduard usmiaty a šťastný kráča k dverám svojho domu, vyberá z vrečka kľúče, zastrčí ich do zámku, otvorí, vždy sa pozrie do kamery a vidíme ten úprimne nadšený výraz v jeho tvári, tak odzbrojujúci a tak jednoducho dojemný, k nemu počujeme tichnúci Jakubov komentár)

Celkom bez problémov vyšiel po schodoch, strčil kľúč do zámky... a to všetko bez paličky, cudzej pomoci, či dotyku... čo na to poviete? Chcel som ešte vyzvať obecenstvo k potlesku, ale stratil som silu, predstava, že sme to spolu trénovali asi mesiac, len pre ten záber a Eduard sa skutočne tešil, tešil tak dojemne a tak jednoducho... a potom sa mi spontánne rozhovoril do kamery, nežiadal som to od neho, ale šťastie ktoré v sebe v ten deň mal, potreboval vysloviť, ja neviem, ja neviem prečo, neviem prečo som nezastavil kameru... Možno som uveril, že toto je naozaj. Pre neho to ale naozaj bolo. A ja som to nezastavil. Idiot.

(z projekcie na nás odrazu prehovorí strýko Eduard, v tom čase snáď najčistejšia a najšťastnejšia duša pod slnkom, je to pokračovanie situácie keď nás voviedol do svojho bytu...)

EDUARD (zo záznamu) Pozrite sa... toto je obývačka... tam je stôl... moja obľúbená kvetina, volám ju Lucka, chcel by som takto pri tejto príležitosti poďakovať môjmu skvelému synovcovi Jakubovi, ahoj Jakub, ktorý ma teraz kameruje s kamerou a najviac by som chcel poďakovať mojej najmilovanejšej žene Viki, ktorá tu teraz nie je, ale o chvíľu príde, pripravili sme jej s Jakubom prekvapenie... poďte, ukážem vám ho, dnes má narodeniny, upiekol som koláč, sám... teda Jakub mi pomohol, a napísal som jej venovanie, (na liste papiera je detsky rozklepaným písmom venovanie) "Mojej najkrajšej a najlepšej žene Viki venujem k narodeninám ja, Eduard". Ahojte, ahoj Viki. (ešte dlho máva do kamery, v tichu, ako keď nevie, či už sa kamera vypla, stále máva)

Ešte? Už to stačí... (a stále sa usmieva, pretože je naozaj, ale naozaj šťastný.)

A teraz mi už neostávalo nič iné... *A teraz mi už neostáva naozaj nič iné ako... uviesť strýka Eduarda na javisko. Strýko... nech sa páči...* jediné želanie, ktoré som v tom momente mal, jediné a najsilnejšie želanie... aby strýko nevstúpil... a strýko nevstupoval... aj moderátor Peter zbystril pozornosť, uviedol ho v tej tichej pauze tiež, tým svojim zdeformovaným kresťanským žoviálom ako produkt zázraku, či už božieho, či už ľudského, ale predsa len zázraku v našom svete nevídanom, veď ako Ježiš pri Jeruzaléme uzdravil slepého... kokot, chcel ma citovať a ani si nezapamätal to mesto... pri Jerichu... povedal som mu... to bolo pri Jerichu... ako Ježiš pri Jerichu... opravil sa... otvoril oči nevidiacemu... potreboval som v tomto momente zázrak, potreboval som zázrak, aby ma vytiahol z tejto jamy sračiek, do ktorej som sa sám decentne potopil a stačila na to necelá hodina v tejto relácii, ale cesty späť nebolo, Karzáz, ežob, karzáz!, už aj moja obľúbená mantra sa zjavila a strýko stále neprichádzal... a ja som sa usmieval... akoby som to čakal, zázrak, a vtedy, vtedy konečne vbehla na javisko myslím produkčná celého programu a s vyplašenými očami oznámila, že strýka práve odviezla sanitka, skolaboval.

Práve teraz.

Nastalo nekonečné, ale teda skutočne nekonečné ticho... ten idiot moderátor sa prežehnal a chystal sa práve zachraňovať situáciu keď niekoľko divákov začalo tlieškať... myslel som si, že to naberie grády, ako v slušnom americkom filme, aby sme sa všetci napokon spoločne rozplakali, ale sebavedomie a davové presvedčenie ostatných nebolo také silné, preto potlesk slabol a posledné údery boli už z radu únikových, tých, že veď my už tu vlastne ani nie sme, my sme nikdy netlieskali, my sme si len tak udierali rytmus... V réžii tam pustili zvučku, ale v sále sa všetci len tak pomrvili a potom začali postupne odchádzať. Sedel som na javisku a díval som sa na nich. Nikto z nich mi nepozrel do očí. Ani jeden. Iba hokejista ma potľapkal po pleci. A Viktória, ktorá pristúpila ku mne a poprosila ma, aby som ju odviezol do nemocnice za Eduardom.

Eduard v ten večer zomrel. Vlastne zomrel už v zákulisí.

A príčina jeho smrti?

Eduard jednoducho zomrel.

Myslím, že sa tak rozhodol už dávno. Chcel zomrieť ako slepec, ale ako vidiaci sa vlastne nikdy nenarodil.

Raz sme sa spolu s Eduardom rozprávali o jeho detstve. Nútil som ho, aby si skúsil

spomenúť na nejaké obrázky z minulosti, veď do troch rokov videl, a on mi začal opisovať starý domček na úpätí Malých Karpát, so zarastenou záhradou, maličkým potokom s priezračne čistou vodou... potom nás čosi prerušilo a ja som sa už nikdy nedozvedel, či išlo naozaj o jeho geniálnu pamäť, vizuálnu predstavu jeho mysli, alebo len slová, ktoré raz kdesi počul, slová, za ktorými sa vlastne neskrývala žiadna skutočná predstava.

Všetci sme verili, že sa raz naučí vidieť, že to síce potrvá dlhšie, ale naučí sa to, tak ako dieťa, lenže dieťa sa jednoducho učí, je to pre neho obrovská úloha, ale nerušia ho žiadne neriešiteľné konflikty. Dospelý akoby skočil, a z vnímania v rovine času, ktorému sa učil celý život musí doslova prepnúť na priestorový pohľad na svet a bojuje tak s celoživotnou skúsenosťou, mení sa stratégia existovania, učí sa vidieť nový svet, skladať ho, pamätať, spájať hmat so zrakom, stáva sa z neho celkom iný človek, doslova zmení identitu a je to zmena, ktorú v skutočnosti vlastne nie je možné zvládnuť.

Eduard jednoducho zomrel.

Myslím, že sa tak rozhodol už dávno.

On nepotreboval spáchať samovraždu, bol to človek zo šťastlivcov, ktorí odídu, keď príde ich čas. Jednoducho odídu, pretože ich život sa vlastne naplnil. Spoznal svet z dvoch strán, dokonca spoznal lásku, dokonca spoznal akýsi druh šťastia a naplnenia...

Keď som s ním vtedy na Viktóriine narodeniny točil moju citovovydieračskú bombu, sekundu po tom, čo som vypol kameru, odrazu zvažnel a začal mi rozprávať jeden nádherný indiánsky príbeh. Nechápal som, prečo... A rozprával podobenstvo o človeku, ktorý po svojej smrti kráča spolu s Bohom po pobreží mora, pokojne, vyrovnane... v tichom rozhovore, obaja zanechávajú stopy v piesku... a krok za krokom sa zároveň odvíja na nebi príbeh jeho života, akoby každým krokom díval sa na film, deň po dni, rok po roku... jeho radosti, bolesť, šťastie... smútok... a v jednom okamihu... keď prejdú celú cestu, odrazu sa obzrie a uvedomí si jednu podivnú skutočnosť. A spýta sa Boha: „Prečo v momentoch, keď sa v mojom živote diali tie najkrutejšie scény, keď som cítil tú najväčšiu bolesť a samotu, tak vtedy sú v piesku len jedny stopy? Prečo si ma práve v týchto najťažších chvíľach nechal kráčať samého...? Opustil si ma...?“ „Nie...“, povedal mu na to Boh... „Tie osamelé stopy... to bolo vtedy, keď som Ťa niesol“.

Eduard jednoducho zomrel... a teraz si tam kdesi vykračuje... možno...

A keď tak teraz nad tým premýšľam, po všetkých tých skutočne neskutočných príbehoch, keď už by sa mohlo zdať, že prišiel čas konečne na všetko zabudnúť, napadá mi, že Eduardovou smrťou sa tak vlastne skoro doslova naplnil ten prvý príbeh, tá... vlastne „rozprávka“... ktorú mi od malička o svojom bratovi rozprávala mama. Jej brat zomrel, aby prepustil miesto mne... Možno preto nechcela, aby som vedel, že žije... Možno preto nechcela, aby sa Eduard podrobil operácii. Raz sa jej na to spýtam... možno...

So svojou druhou ženou som sa rozviedol krátko po Eduardovej smrti.

(a opäť sa objavuje JAKUB (60))

JAKUB (60) : Ďalšia svadba sa už nekonala. Od toho času žijeme s Viktóriou v jednej domácnosti. Asi 7 mesiacov po Eduardovej smrti sa jej narodil syn. Jeho syn. Dali sme mu meno po mne, Jakub, a vychovali ho ako jeho rodičia.

JAKUB (30) : Pol roka po Jakubovom narodení som začal pracovať na tomto príbehu a rozhodol sa ho rozprávať. Dokonca mi to umožnili. Ako vidíte.

JAKUB (60) : Ale inak, je to celkom dobrý príbeh.

JAKUB (30) : Až na tento záverečný dialóg.

JAKUB (60) : Tento dialóg je úplne v poriadku.

JAKUB (30) : Je úplne o ničom, totálne zbytočný, ten typ dialógu, že keď už nemáš čo povedať, len potrebuješ nejak skončiť, presne, to poznám toto, dosť dôverne...

JAKUB (60) : Ešte že si ho napísal ty.

JAKUB (30) : A ty akože nie.

JAKUB (60) : Už sa mi nechce. Premýšľať, rozprávať...

JAKUB (30) : Nechce sa ti žiť? Tak umri ako... tvoj strýko.

JAKUB (60) : Mám rád tento geniálny zmysel pre sebaironiu. Chcem skončiť s rozprávaním tohto príbehu. Načo som ho dnes vlastne zasa rozprával? Načo ho rozprávam už tridsať rokov? Aby si ho konečne niekto z vás zobral, chápete? Zoberte si ho. Je váš. Nechcete ten príbeh? Je to dosť jednoduché. Rozprávať príbeh. Naozaj ho nechcete? Ak si ho nevezmete, budem ho rozprávať... až dokiaľ... až dokiaľ si ho niekto z vás raz nevezme. Som tak trochu väzeň tohto príbehu. Máte totálne jedinečnú šancu, fakt. Nepamätám si, že by nejaký autor dal niekedy šancu postave zbaviť sa vlastného príbehu a venovať ho tomu, kto príbeh počúva. Oidipus si bude vypichovať oči určite ešte

zopár generácií, no, Hamleta na konci nevzkriesi ani Kristus pán, a apropos, Ježiško, možno sa ho predsa len znova dočkáme aj mimo vianoc, (verz. keď už raz konečne opustí filmové plátno a zostúpi naozaj), ale faktom zostáva a navždy zostane, že Judáš ho vždy zas a znova zradí aj keby ho sám Ježiškov tato podplatil, aby zachránil svojho milovaného jedináčika pred drsným koncom, ktorý mu sám pripravil. (verz. Ak teda raz opustí filmové plátno a naozaj druhý krát zostúpi.)

(opäť, tak ako na začiatku, môžu tento posledný monológ rozprávať obaja, či už simultánne, alebo ako ozvena, každý pre toho druhého stane sa echom, dialóg dvoch monológov a potom zrazu stane sa čosi nečakané...)

Ja vám ale tento príbeh ponúkam a môžete s ním robiť čo chcete. Môžete ho prepísať, pohrať sa s ním, úplne ho prerobiť, mohol by sa stať vašim príbehom, chápete? Len vašim. Nechcete? Chcete ešte nejakú spoveď? O mojej vine? Chcete, aby som sa tu pomodlil, alebo položil? To je jedno. Neviem či také volačo cítim. Vždy to chcete. Spoveď na javisku. Je tu nejaký farár? Budete o tom rozprávať? Budete hovoriť o mojom hriechu! O tom ako som chcel využiť strýkovo šťastie... pritom som možno len konečne na chvíľu našiel svojho otca... Nič?!

JAKUB (30) : Tak ja si ho vezmem... ako ho nikto nechce.

(nečaka dlhá pauza)

JAKUB (60) : Ako! Ty!

JAKUB (30) : Ja ako ty, ako dnes a tak znova.

JAKUB (60) : Ty?!

JAKUB (30) : Ako Ty.

JAKUB (60) : Ako Ja?

JAKUB (30) : Ja ako ty. Ty. Dnes.

JAKUB (60) : Aj keď si ja, dnes, ty nie si celkom ja, keď som mal tridsať. Jakub...

JAKUB (30) : Bol som teraz ty, nie celkom ty, kurva ale snažím sa, teda ja, ako ty budem ako ty, keď som ja ty, teraz, nech aj som ja, Eduardov syn, trochu iný, predsa tak podobný, ale vlastne celkom iný.

JAKUB (60) : Trochu iný, predsa tak podobný, ale vlastne celkom iný.

JAKUB (30) : A to si pekne povedal, že trochu iný, predsa tak podobný, ale vlastne celkom iný.

JAKUB (60) : Áno? A to som ja povedal? No vidíš, ako pekne som to povedal, že trochu iný, predsa tak podobný, ale vlastne... aký to? Možno by to mohlo fungovať. To by mohlo fungovať. Trochu sa na mňa predsa len podobáš... Hm... Dobre... dobre! (už celkom zabudol na publikum) Celkom na začiatok... musím ťa najprv naučiť ten vtip, ten o tom... že išiel otec a syn... nie to bola babka s malým psíkom... ružovým... asi nie...

(a nejaká pekná záverečná muzička)

KONIEC verzie I.III.